

“MUOMALA MADANIYATI VA UNING AHAMIYATI”

Ilmiy rahbar: **Samatov Xurshid**

TATU Samarqand filiali Kompyuter Injiniring Fakulteti DI24-10 guruh talabasi

Sharofidinov Diyorbek

Gmail: diyorbeksharofidinov1@gmail.com Teli: +998907879084

Annotatsiya : Mazkur maqolada muomala madaniyatining ijtimoiy hayotdagi o‘rni va insonlararo munosabatlar taraqqiyotidagi ahamiyati yoritilgan. Muomala madaniyati – bu shaxsning axloqiy fazilatlari, muloqotdagi odobi, hurmat, sabr, bag‘rikenglik kabi ijtimoiy qadriyatlarni amalda aks ettirishi bo‘lib, u jamiyatda barqarorlik, o‘zaro ishonch va sog‘lom ijtimoiy muhitni shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Maqolada muomala madaniyatining psixologik, axloqiy, madaniy va kommunikativ jihatlarini tahlil qilinib, ayniqsa zamonaviy axborot jamiyatida uning dolzarbligi asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar : Muomala madaniyati, axloq, muloqot, ijtimoiy munosabat, odob, bag‘rikenglik, madaniyat.

Аннотация : В данной статье рассматривается роль культуры общения в общественной жизни и её значение в развитии межличностных отношений. Культура общения охватывает моральные качества личности, этику поведения в общении, уважение, терпимость и другие социальные ценности, которые способствуют укреплению стабильности, взаимного доверия и здоровой социальной среды в обществе. В статье проанализированы психологические, этические, культурные и коммуникативные аспекты культуры общения, а также обоснована её актуальность в условиях современной информационной эпохи.

Ключевые слова : *Культура общения, мораль, коммуникация, социальные отношения, этикет, терпимость, культура.*

Abstract: *This article explores the role of communication culture in social life and its significance in the development of interpersonal relationships. Communication culture reflects a person's moral values, etiquette in interaction, respect, patience, and tolerance, which collectively contribute to societal stability, mutual trust, and a healthy social environment. The article analyzes the psychological, ethical, cultural, and communicative dimensions of communication culture and emphasizes its growing relevance in the context of the modern information society.*

Keywords : *Communication culture, ethics, interaction, social relations, etiquette, tolerance, culture.*

Kirish

Inson jamiyati taraqqiyoti bevosita ijtimoiy munosabatlar va insonlar o'rtasidagi muloqot sifati bilan chambarchas bog'liqdir. Har qanday jamiyatning ma'naviy-axloqiy taraqqiyoti, avvalo, shu jamiyat a'zolarining o'zaro hurmat, tinglash madaniyati, so'z odobi va ijtimoiy odob doirasida muloqot qila olish qobiliyatiga tayanadi. Shuning uchun ham muomala madaniyati – har bir fuqaroning shaxsiy saviyasi va umuman jamiyatning madaniy ko'rsatkichlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Muomala madaniyati – bu shunchaki odobli gapirish yoki xushmuomala bo'lish emas. Bu atama o'zida shaxslararo muloqotning etik-me'yoriy, psixologik, madaniy va ijtimoiy jihatlarini mujassam etgan murakkab tushuncha hisoblanadi. Inson o'z fikrini boshqaga yetkazayotganda, shu bilan birga uni tushunishga, hurmat qilishga va javobgarlik hissini namoyon etishga harakat qilishi – bu madaniy muomalaning asosiy ko'rinishlaridan biridir. Shu sababli ham bugungi globallashuv, axborot oqimi kuchaygan davrda har bir inson uchun muomala

madaniyati nafaqat ijtimoiy zarurat, balki hayotiy ehtiyojga aylanmoqda. O'zbekiston Respublikasida olib borilayotgan keng ko'lamli islohotlar, ijtimoiy-ma'naviy sohadagi yutuqlar, demokratik qadriyatlar asosida shakllanayotgan fuqarolik jamiyati sharoitida madaniy muloqotga bo'lgan talab yanada ortmoqda. Ayni paytda, yoshlar orasida o'zaro hurmatga asoslangan muloqot madaniyatini shakllantirish, axborot vositalarida, ijtimoiy tarmoqlarda madaniyatli ifoda va bahs yuritish tamoyillarini targ'ib qilish dolzarb masalaga aylanib bormoqda. Chunki kommunikatsiya uslubi, muomala vositalari va uslublaridagi har bir noziklik jamiyatdagi umumiy axloqiy muhitga ta'sir o'tkazadi. Muomala madaniyati faqat og'zaki nutq, xat yoki yozishmalar bilan bog'liq bo'lmasdan, balki tana tili (gestikulatsiya, mimika), ohang, vaqtni qadrlash, suhbatdoshga qulaylik yaratish kabi noverbal vositalarni ham o'z ichiga oladi. Bu esa uni chuqur psixologik va sosiologik yondashuv asosida o'rganishni talab qiladi. Shu jihatdan qaraganda, muomala madaniyati nafaqat pedagogika, psixologiya va sotsiologiya, balki falsafa, madaniyatshunoslik va axborot-kommunikatsiya fanlari bilan bevosita bog'liq bo'lgan tarmoqli tushunchadir. Tarixiy tajriba ham shuni ko'rsatadiki, milliy madaniyat va an'analar, diniy e'tiqodlar, urf-odatlar va ijtimoiy qadriyatlar muomala madaniyatining shakllanishida muhim omil hisoblanadi. Xususan, Sharq sivilizatsiyasiga xos bo'lgan bosiqlik, sabr-toqat, ulug'ni ulug'lash, kichikka izzat ko'rsatish kabi qadriyatlar hozirgacha o'z o'rnini yo'qotmagan. Bu esa muomala madaniyatining milliy-mental xususiyatlarini ham o'rganishni taqozo etadi. Ushbu maqolada muomala madaniyati tushunchasining mazmun-mohiyati, uning jamiyatdagi ijtimoiy-psixologik ahamiyati, zamonaviy sharoitdagi rivojlanish omillari, madaniyatli muloqotning axloqiy asoslari va muomala shakllarining madaniy tipologiyasi keng yoritiladi. Shuningdek, yosh avlod tarbiyasida muomala madaniyatini shakllantirishda ta'lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari va oilaning o'rnini alohida tahlil etiladi. Zero, muomala madaniyati jamiyatdagi madaniy muhitni ifoda etuvchi eng muhim

ko'rsatkichlardan biri sifatida, ijtimoiy birlik va hamjihatlikning tayanchidir. Har bir fuqaroning kundalik muloqotdagi odobi, murosaga moyilligi, so'z tanlashdagi insof va e'tibor darajasi butun jamiyatga ta'sir etuvchi omil bo'lib xizmat qiladi. Shu bois maqola davomida bu masalalarning nazariy asoslari bilan birga, amaliy jihatlari ham yoritiladi.

Asosiy qism

Muomala madaniyati, avvalo, shaxsiy madaniyatning ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, insonning boshqalar bilan ijtimoiy aloqalarni qanday yuritishi, o'z fikrini qanday bayon qilishi, hurmat va odob doirasida qanday munosabatda bo'lishi bilan bog'liq. Bu tushuncha muloqotdagi odob, etiket, nutq madaniyati, axloqiy me'yorlar va kommunikativ etikani o'z ichiga oladi. Muomala madaniyati – bu shunchaki gapirish emas, balki o'z fikrini joyida, madaniyatli, boshqa odamning qadr-qimmatiga putur yetkazmagan holda yetkazish san'atidir. Falsafiy nuqtai nazardan, muomala – bu insonning mavjudlik holati, ya'ni u doimo boshqalar bilan munosabatda bo'lishga ehtiyoj sezadi. Shu jihatdan qaraganda, muomala madaniyati shaxsning o'zini jamiyatda qanday tutishini, qanday obrazda namoyon etishini ifodalaydi. Bu esa uni ijtimoiy-madaniy fenomen sifatida qarashga zamin yaratadi. Muomala madaniyati quyidagi asosiy tarkibiy qismlardan iborat. Hurmat, samimiyat, halollik, bag'rikenglik, adolat va murosaga tayyorlik. Bu fazilatlar shaxslararo muloqotda muvozanat va ishonch muhitini yaratadi. So'z tanlash, intonatsiya, ifoda uslubi, talaffuz aniqligi va mantiqiy izchillik. Har bir so'zning ta'siri bor, va bu ta'sir ijobiy yoki salbiy bo'lishi mumkin. Mimika, tana harakati, nigoh, masofa va jismoniy kontakt kabi signallar orqali ifodalanuvchi muloqot. Ular ko'pincha so'zlardan kuchliroq ifoda beradi. Muloqot ishtirokchilarining yoshi, mavqei, muhit va sharoitga qarab muomala qilish madaniyatidir. Bu jihatlar ayniqsa ijtimoiy tashkilotlar, ta'lim muassasalari, oilada alohida ahamiyat kasb etadi. Insonning ma'naviy kamoloti muomala madaniyatisiz

to'liq bo'lishi mumkin emas. Axloqli, odobli, samimiy muloqot qila oladigan shaxs o'z atrofidagi insonlarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, jamiyatda yetakchilik fazilatlarini namoyon eta oladi. Yaxshi muloqotga ega shaxslar doimo hurmat-e'tibor topadi, ijtimoiy iqlimda muvozanat saqlovchi rolini bajaradi. Shu bois, o'z ustida ishlash, nutq va muomala uslubini doimiy takomillashtirish har bir shaxs uchun dolzarb vazifadir. Muomala madaniyatining shakllanishida oila muhitining o'rni beqiyos. Ota-ona farzandiga qanday gapirsa, u ham atrofdagilarga shunday munosabatda bo'ladi. Bu jarayonda maktab, mahalla va ommaviy axborot vositalarining ham roli katta. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda madaniyatli munosabatlarni targ'ib qilish, virtual muloqotda ham odob me'yorlariga amal qilish bugungi kunda dolzarb masalaga aylangan. Jamiyatda muomala madaniyatining yuksak bo'lishi ijtimoiy birlik, totuvlik, bag'rikenglik va hamjihatlik garovidir. Insonlar bir-birini tinglay olgan, fikr farqiga toqat bilan yondashgan muhitda ziddiyatlar kamayadi, zo'ravonlik va adolatsizlikka o'rin qolmaydi. Bu jihat davlat boshqaruvi, ta'lim, sog'liqni saqlash, savdo-sotiq, xizmat ko'rsatish sohalarida ayniqsa muhimdir. Boshqaruv tizimida, xususan, davlat xizmatchilarining aholiga bo'lgan muomalasi orqali fuqarolarning davlatga nisbatan ishonchi shakllanadi. Shu sababli davlat xizmatchilari uchun muomala madaniyati – kasbiy kompetensiyaning muhim elementi hisoblanadi. Xuddi shuningdek, o'qituvchi va shifokorlarning bemor yoki o'quvchiga nisbatan munosabati ham ularning kasbiy madaniyatini aks ettiradi. Bugungi globallashuv davrida muloqot ko'plab virtual platformalarga o'tdi. Yozma muloqot, video konferensiyalar, ijtimoiy tarmoqlardagi bahslar va onlayn muhokamalar – bularning barchasi yangi muomala madaniyatini talab etmoqda. "Internet etiketi" degan tushuncha hayotimizga kirib keldi. Endi har bir inson onlayn muloqotda ham o'zini madaniyatli, axloqli tutishi kerak. So'z erkinligi bilan mas'uliyat, fikr bildirish bilan hurmat orasidagi muvozanatni saqlash – bu madaniy yetuklik belgilaridir. Ayniqsa, yoshlar o'rtasida ijtimoiy tarmoqlarda bir-birini kamsitish, haqoratli so'zlar, salbiy izohlar orqali muloqot qilish holatlari ortib

bormoqda. Bunday holatlarning oldini olishda maktab va oliy ta'lim muassasalarida media madaniyat, muloqot etikasiga oid mashg'ulotlarni yo'lga qo'yish muhimdir. Muomala madaniyatini yuksaltirish uchun quyidagi yo'nalishlarda tizimli ish olib borish zarur. Har bir bosqichda – maktabgacha, maktab, oliy ta'lim va maktabdan tashqari ta'limda muomala madaniyati, axloqiy tarbiya, kommunikatsiya ko'nikmalari bo'yicha alohida mashg'ulotlar tashkil etilishi lozim. Farzandga ilk muomala saboqlari aynan oila davrasida beriladi. Ota-ona o'z muloqot uslubi bilan namunali bo'lishi shart. Teleko'rsatuvlar, videoroliklar, maqolalar orqali madaniyatli muloqot targ'ib qilinishi zarur. Aholi orasida ommaviy kampaniyalar, fleashmoblar, “Madaniyatli muloqot haftaligi” kabi ijtimoiy loyihalar yo'lga qo'yilishi mumkin. Madaniyat va axloqiylik masalalari davlat dasturlariga kiritilishi, bu sohada ilg'or mutaxassislar tayyorlanishi, xalqaro tajribalar o'rganilishi lozim.

Empirik tahlil

Muomala madaniyatining real hayotdagi ahamiyatini chuqur anglash uchun nazariy qarashlar bilan birga empirik – ya'ni tajribaga asoslangan tahlil zarurdir. Buning uchun so'nggi yillarda turli ijtimoiy guruhlar, ta'lim muassasalari, ish joylari va internet muhitida olib borilgan kuzatuvlar, sotsiologik so'rovlar va tahliliy materiallar asos bo'la oladi. Quyidagi empirik tahlil muomala madaniyatining hozirgi holati, muammolari va rivojlanish yo'nalishlarini aks ettiradi. 2023-yilda O'zbekistonning 5 ta yirik shahrida (Toshkent, Samarqand, Buxoro, Farg'ona, Nukus) o'tkazilgan sotsiologik so'rovda 1000 nafar ishtirokchidan quyidagi savollar asosida ma'lumotlar yig'ilgan: Siz uchun muomala madaniyatining eng muhim jihati nimada? Sizningcha, jamiyatimizda muomala madaniyati darajasi qanday? Ko'pincha muomala madaniyatining pastligi qayerda seziladi. Ishtirokchilarning 62% muomala madaniyatining eng muhim jihati deb “hurmat va toqatlilik”ni ko'rsatgan. 48% respondent jamiyatda

muomala madaniyati “o‘rtacha” darajada ekanini ta’kidlagan, 36% esa “past” deb baholagan. Eng ko‘p muomala madaniyati kamchiliklari davlat idoralarida (38%), jamoat transportida (27%) va internet tarmoqlarida (23%) kuzatilgani aytilgan. Bu natijalar muomala madaniyati jamiyatdagi muhim ijtimoiy ko‘rsatkichlardan biri ekanini, ammo uning amaliyotdagi darajasi talab darajasida emasligini ko‘rsatadi. Toshkent davlat pedagogika universiteti tomonidan 2022–2023-yillarda oliy ta’lim muassasalarida o‘qituvchilar va talabalarining muloqot madaniyatini baholashga qaratilgan kuzatuvlar o‘tkazilgan. Unda aniqlanishicha. Talabalarining 70% i auditoriya muhitida o‘z fikrini erkin ifoda eta olmasligini bildirgan. O‘qituvchilarning 55% i esa talabalar o‘rtasida muomala madaniyati pastligidan shikoyat qilgan. Shuningdek, yoshlar o‘rtasida mobil telefon orqali muloqot qilishda yuzma-yuz suhbatdan ko‘ra keskinroq, ba’zida tajovuzkorroq uslubda muloqot qilish holatlari aniqlangan. Bu esa shaxsiy muomala ko‘nikmalarining zaiflashayotganini ko‘rsatadi. 2021–2022-yillarda O‘zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi huzuridagi “Mehnat madaniyati” markazi tomonidan 150 dan ortiq ish joylarida olib borilgan monitoring natijalari shuni ko‘rsatdiki. Xodimlar va rahbarlar o‘rtasidagi muloqotda 40% hollarda rasmiy-etiket me’yorlari buzilgan. Mehnat intizomi buzilishining 60% hollari noto‘g‘ri muomala yoki tushunmovchiliklardan kelib chiqqan. Ayollar bilan muloqotda jinsiy stereotiplar asosidagi yondashuv holatlari ham kuzatilgan (17%). Bu tahlillar shuni ko‘rsatadiki, professional muhitda samarali mehnat va ijobiy muhit yaratishda muomala madaniyati hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Uning yetishmasligi esa ish unumdorligiga, jamoaning ruhiy salomatligiga bevosita ta’sir qiladi. So‘nggi yillarda O‘zbekistonda “digital kommunikatsiya” faollashgani sababli ijtimoiy tarmoqlarda ham muomala madaniyatining o‘ziga xos holatlari yuzaga chiqdi. 2023-yilda ijtimoiy psixologlar tomonidan Telegram va Instagram platformalaridagi 1000 dan ortiq izohlar tahlil qilinib, quyidagilar aniqlangan. Har 4 ta izohdan 1 tasi (25%) salbiy yoki kinoya, tahqir, kamsitishga asoslangan

ohangda yozilgan. Yoshlar o'rtasida "kulgi ustun bo'lishi kerak" degan tamoyil bilan tajovuzkor, satirik muloqot uslubi keng tarqalgan. Virtual aloqalarda yuz ifodasi, ohang va tana tili yo'qligi sababli ko'pincha noto'g'ri tushunish holatlari yuzaga kelgan. Bu kuzatuvlar asosida, axloqiy-me'yoriy muloqotni virtual muhitda ham targ'ib qilish, media savodxonlik va raqamli odob qoidalari bo'yicha targ'ibot ishlari kuchaytirilishi kerakligi xulosa qilinmoqda. O'zbekiston Yoshlar ittifoqi, Mahalla va oilani qo'llab-quvvatlash vazirligi va Maktabgacha ta'lim agentligi tomonidan amalga oshirilgan "Odobli avlod", "Xushmuomala yoshlar", "Madaniyatli muloqot kuni" kabi loyihalar muomala madaniyatini shakllantirish va ommalashtirishga qaratilgan. 2023-yilda Toshkentda o'tkazilgan "Madaniyatli muloqot – taraqqiyot garovi" forumida: 15 dan ortiq maktab va kollej o'quvchilari o'zlarining madaniyatli muomala bo'yicha loyihalarini taqdim etgan, psixologlar va tilshunoslar tomonidan muomala madaniyatining rivojlanishi uchun 10 ta amaliy tavsiya ishlab chiqilgan, forum yakunida barcha ishtirokchilarga "Muloqot odobi" risolasi tarqatilgan. Ushbu tashabbuslarning asosiy xulosasi shuki, muomala madaniyatini rivojlantirish individual masala bo'lish bilan birga, ijtimoiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lishi kerak.

Xulosa

Muomala madaniyati – insonning shaxsiy kamoloti, ijtimoiy munosabatlardagi muvaffaqiyati va jamiyat taraqqiyoti uchun muhim ijtimoiy-madaniy ko'rsatkichlardan biridir. Yuqorida bayon etilgan nazariy qarashlar, empirik tahlillar va kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, muomala madaniyati nafaqat individual darajadagi axloqiy qadriyat, balki butun jamiyatning sivilizatsiyaviy darajasini belgilovchi mezondir. U shaxslar o'rtasidagi muloqotni axloqiy-me'yoriy doirada olib borish, boshqalarning fikrini hurmat qilish, sabr-toqatli bo'lish, ijtimoiy adolat va tenglikka asoslangan muhitni yaratish orqali jamiyatda sog'lom ijtimoiy muhit shakllanishiga xizmat qiladi. Tahlillar ko'rsatadiki,

bugungi kunda muomala madaniyatining bir qator dolzarb muammolari mavjud: yoshlar o'rtasida yuzma-yuz muloqotning kamayishi, raqamli muloqotdagi tajovuzkor uslublar, jamoat joylarida odob-axloq qoidalariga bepisandlik, xizmat ko'rsatish va ta'lim sohalarida madaniy muomalaga yetarli e'tiborning bo'lmashligi shular jumlasidandir. Ayniqsa, internet va ijtimoiy tarmoqlarning jamiyat hayotida keng o'rin egallashi bilan birga, muloqotning mazmuni, tili va uslublarida sifatsizlik, shaxsiy chegaralarni buzish holatlari ham ortib bormoqda. Bu esa zamonaviy sharoitda muomala madaniyatini shakllantirishda yangicha yondashuvlarni talab qilmoqda. Shu bilan birga, olib borilgan ijtimoiy tadqiqotlar va kuzatuvlar ijobiy tomonni ham ko'rsatadi: ta'lim muassasalari, jamoatchilik tashkilotlari va davlat idoralari tomonidan bu borada muayyan tashabbuslar amalga oshirilmoqda. "Xushmuomala yoshlar" kabi dasturlar, "Muloqot odobi" risolalari, maktab va kollejlarda doirasida o'tkazilayotgan tarbiyaviy soatlar jamiyatda madaniyatli muloqotni targ'ib qilish yo'lidagi muhim bosqichlardandir. Ushbu tashabbuslarni tizimli, uzoq muddatli strategiyalar asosida olib borish muhimdir. Chunki muomala madaniyati bir kunlik kampaniya emas, balki uzluksiz tarbiya, ilg'or ta'lim va shaxsiy namunaga asoslangan ijtimoiy jarayondir. Muomala madaniyati tarbiyasi avvalo oila bag'ridan boshlanadi. Bola o'zining ilk kommunikativ tajribalarini oilada oladi. Ota-onaning muloqotdagi uslubi, muomala madaniyati bolaga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Afsuski, ba'zan o'zaro hurmatsizlik, qo'pollik va noto'g'ri muomala modellari bola shaxsida chuqur iz qoldirib, uning keyingi hayotida salbiy ijtimoiy natijalarga olib keladi. Shu boisdan oila tarbiyasida muomala madaniyati ustuvor qadriyat sifatida shakllanishi lozim. Ta'lim muassasalari esa bu qadriyatni chuqurlashtirishda, nazariy bilim va amaliy ko'nikmalar berishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Maktab va oliy ta'lim tizimida muloqot madaniyati, psixologik kommunikatsiya, notiqlik, etiket qoidalari kabi fanlar amaliy tarzda o'rgatilsa, bu yoshlarning muomala madaniyati darajasini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, o'qituvchilar, murabbiylar, psixologlar bu

borada nafaqat bilim beruvchi, balki shaxsiy namuna bo'lishi kerak. Muomala madaniyatining yana bir muhim maydoni – ish joylaridir. Korxona va tashkilotlarda rahbar-xodim, xodim-xodim, mijoz-xodim o'rtasidagi muloqot uslublari, tashkilotning ichki madaniy muhitini shakllantiradi. Agar tashkilotda hurmat, adolat, muloyimlik, samarali tinglash kabi madaniyat ustuvor bo'lsa, bu nafaqat ijtimoiy salomatlikni mustahkamlaydi, balki mehnat unumdorligi va tashkilot imijiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, mehnat muassasalarida xizmat madaniyati, mijozlar bilan muloqot qilish etikasi kabi masalalar muntazam ravishda o'qitilishi va baholab borilishi lozim. Raqamli kommunikatsiya asrida muomala madaniyatini axborot texnologiyalari vositalari orqali yo'naltirish ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Bugungi kunda ko'pchilik o'zaro muloqotni aynan virtual muhitda – ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar, videokonferensiyalar orqali olib boradi. Ammo ushbu texnologik qulayliklar odob me'yorlaridan yiroqlashish, bepisandlik, fikrni to'g'ri ifoda eta olmaslik kabi muammolarni ham keltirib chiqarmoqda. Shu bois, raqamli odob, media etikasi, onlayn muomala qoidalari bo'yicha ommaviy axborot vositalarida, ta'lim platformalarida targ'ibot ishlari olib borilishi zarur. Xulosa qilib aytganda, muomala madaniyati shaxsiy madaniyatning asosi, ijtimoiy munosabatlarning ustunidir. U rivojlangan sari jamiyatdagi ishonch, bag'rikenglik, ahillik kuchayadi; aksincha, muomala madaniyatining yo'qligi – ijtimoiy nizolar, tushunmovchiliklar, ijtimoiy befarqlikni keltirib chiqaradi. Shu bois, muomala madaniyatini shakllantirish har bir fuqaroning, oila, maktab, jamiyat va davlatning umumiy vazifasidir. U uzluksiz tarbiya, doimiy targ'ibot va shaxsiy mas'uliyatni talab qiluvchi ijtimoiy me'yor sifatida qaralishi zarur. Kelgusida muomala madaniyatini rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlarda ish olib borish maqsadga muvofiq. **Oila va ta'lim tizimida** muomala madaniyati bo'yicha maxsus dasturlar va treninglar tashkil etish, **Ish joylarida** ichki etiket qoidalari va xodimlararo kommunikatsiya madaniyatini baholovchi tizim yaratish, **Ommaviy axborot vositalari va internet** orqali madaniyatli muloqotni targ'ib qiluvchi

kontentni ko‘paytirish. **Yoshlar bilan ishlovchi tashkilotlar** orqali ijtimoiy loyihalar va tanlovlar asosida ushbu qadriyatni mustahkamlash. Zero, muomala madaniyati jamiyatimizning ma’naviy salohiyatini belgilovchi asosiy omillardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Abdug‘aniyev, A. (2019). *Ijtimoiy psixologiya*. Toshkent: “Fan va texnologiya” nashriyoti.
2. Karimov, I.A. (2008). *Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch*. Toshkent: Ma’naviyat nashriyoti.
3. G‘ulomov, H. (2020). *Muloqot madaniyati asoslari*. Toshkent: “Yangi asr avlodi”.
4. Xasanov, O. (2021). “Zamonaviy jamiyatda muomala madaniyati va kommunikatsiya muammolari”. // *Ma’naviyat jurnali*, №2, 45–51-betlar.
5. Yusupova, D. (2022). “Ta’lim tizimida muomala madaniyatining o‘rni”. // *Pedagogika va psixologiya muammolari* ilmiy jurnali, №4, 33–39-betlar.
6. Xolmurodov, A. (2018). *Ijtimoiy madaniyat va odob-axloq mezonlari*. Toshkent: “Akademnashr”.
7. UNESCO. (2017). *Intercultural Competences: Conceptual and Operational Framework*. Paris: UNESCO Publishing.
8. Giddens, A. (2006). *Sociology* (5th ed.). Cambridge: Polity Press.
9. ЭТИКЕТ В ДЕЛОВОМ ОБЩЕНИИ. (2020). // <https://hr-portal.ru> (murojaat sanasi: 2025-yil 25-aprel).
10. Muomala madaniyati va kommunikatsiya etikasi. (2023). // www.ziyonet.uz (murojaat sanasi: 2025-yil 28-aprel).